

Autosnelweg A50

A50

**Eindhoven – Arnhem –
Zwolle**

De = 138 km lang
Eindhoven – Oss – Arnhem – Apeldoorn – Zwolle
 = Europaweg. = Provincialenweg

Knooppunt: John F. Kennedylaan.		Eindhoven – S' Hertogenbosch	
	A58	Tilburg – Eindhoven-Centrum.	

Eindhoven ± 191.000 inwoners.

- Eindhoven is de vijfde stad van het land en de grootste stad beneden de Moerdijk.
- 'Lichtstad' luidt nog steeds de bijnaam, al is de laatste decennia de betekenis van Philips voor stad en streek sterk afgenomen.
- Een moderne stad met weinig ouds maar met grootse toekomstplannen.
- Zonder Philips was Eindhoven natuurlijk nooit geworden wat het nu is.
- Toch stelde het stadje voor de komst van Philips al wel wat voor.
- Strategisch gelegen op de noordpunt van de zandrug tussen de riviertjes de Gender en de Dommel ontwikkelde Eindhoven zich tot marktplaats en streekcentrum, in 1232 door hertog Hendrik van Brabant begiftigd met stadsrechten.
- Bovendien was het een pleisterplaats aan de doorgaande weg van Holland via Den Bosch naar Luik, eind 18de en begin 19de eeuw uitgebouwd tot een heuse straatweg als alternatief voor een steeds slechter bevaarbare Maas.
- De Zuid-Willemsvaart (1826) liet Eindhoven links liggen, maar de stad legde op eigen kracht een verbinding aan: het Eindhovens Kanaal (1846).
- In 1866 kreeg de stad aansluiting op de Zuiderspoorweg.

Uitrit 8 Son en Breugel.	N620 Best.	
	N620 Son en Bruegel – Nijnsel.	

Son en Breugel

- Een gemeente in Noord-Brabant, gelegen in de Meierij van 's-Hertogenbosch.
- De gemeente telt ± 15.298 inwoners en heeft een oppervlakte van 26,67 km² (waarvan 0,28 km² water).
- De gemeente Son en Breugel maakt deel uit van het kaderwetgebied SRE.
- Vanaf 11 september 2003 is een deel van de snelweg A50 gereed waarmee het drukke verkeer over de provinciale weg niet meer dwars door het centrum van Son hoeft, en de files bij de brug over het kanaal tot het verleden gaan horen.
- Dat verkeer door het centrum is iets, wat nauw verbonden is met de geschiedenis van het dorp. Son en Breugel hebben eeuwenlang op een kruispunt van doorgaande wegen gelegen.
- Het nu smalle brugje over de Dommel, dat beide dorpen verbindt, is van oudsher de grote doorgang geweest tussen Oirschot, 's-Hertogenbosch en de Peel.
- Dit heeft grote gevolgen gehad voor de geschiedenis van het dorp.
- Naast kooplieden maakten namelijk ook legers veelvuldig gebruik van deze overgang over de Dommel.

Uitrit 9 St. Oedenrode.	St. Oedenrode – Nijssel – Lieshout	

Sint Oedenrode ± 17.000 inwoners.

- Sint Oedenrode, in de streek kortweg 'Rooi' genoemd, dankt zijn naam aan de heiligverklaarde Ierse prinses Oda.
- Gevlucht uit haar vaderland om aan een dreigende uithuwelijking te ontkomen, stichtte zij een nederzetting aan de Dommel en liet het omliggende land ontginnen ('rooien'), zo wil het verhaal.
- Mooi, maar helaas niet waar.
- De oudste ontginningen langs de Dommel stammen uit de 11de eeuw en vonden mogelijk plaats op initiatief van lokale machthebbers (bijvoorbeeld de heren van het graafschapje Rode), die profiteerden van de verzwakking van het landsheerlijke gezag.
- Dankbaar maakten deze nieuwbakken graven gebruik van de inmiddels fors uitgedijde Oda legende om hun macht te legitimeren en extra glans te geven.
- Veel heeft dat overigens niet geholpen: al in de 12de eeuw viel het lilliputstaatjes in handen van de graaf van Gelre en in 1231 werd het ingelijfd bij de bezittingen van de hertog van Brabant.
- Twee kastelen is Rooi rijk.
- Het in de kern 15de eeuwse Kasteel Henkenshage werd in de 19de eeuw van een extra verdieping voorzien en opgedirkt met torens, kantelen en andere fraaiigheden.

Uitrit 10 km 110.8 Eerde.	N622 Schijndel.	
	Zijtaart.	

Kasteel Eerde

- Het huidige kasteel Eerde met zijn beide bouwhuizen dateert uit 1715 en is gebouwd in opdracht van de toenmalige eigenaar van Eerde, Johan Werner baron van Pallandt.
- Maar al lang voor die tijd was er sprake van een Huis Eerde op deze plek.
- In de tweede helft van de veertiende eeuw liet Evert van Essen hier een versterkt huis bouwen.
- Het was een waar roofriddersnest, van waaruit deze Evert in de wijde omgeving roofde en plunderde.

Roofridder

- Zo bont maakte hij het, dat de bisschop van Utrecht, die ook landsheer was van Overijssel, het nodig vond om in 1380 met een groot leger op te trekken, om aan de rooftochten een einde te maken
- Na een belegering van maar liefst vijf weken gaf de roofridder zich over.
- Het kasteel werd in brand gestoken.
- Volgens oude documenten duurde het een maand voordat het vuur doofde.
- Evert van Essen stierf kort daarna, in 1382.

Uitrit 11 km 113.2 Veghel.	N279 s 'Hertogenbosch.	
	N279 Veghel – Helmond.	

Of Veghel 'bezienswaardigheden' heeft?

- Het is maar wat je er onder verstaat.
- De kade aan de NCB-Laan bezit die typische, wat robuuste schoonheid van een industriële landschap silo's in soorten en maten spiegelen zich in het water van de haven.
- De oudste silo is van Eindhoven's stadsarchitect Kooen en stamt uit 1914 toen de Noord-Brabantse Christelijke Boerenbond hier een veekeukenfabriek begon.
- Ruim bemeten zijn de kerkelijke monumenten: de Sint Lambertuskerk, een neogotische kruisbasiliek van Pierre Cuypers uit 1863, bekroond met een forse toren; het Franciscanessenklooster en daartussen een stemmig 19de eeuwse kerkhof met een monumentale calvarieberg.
- Voor de rest heeft Veghel weinig 'monumentaals'.
- Er is hier bij de bevrijding in 1944 hard gevochten door geallieerde paratroepen; een goed beeld van die strijd geeft het Bevrijdingsmuseum 'Bevrijdende Vleugels'.

Uitrit 12 km 118.3 Veghel-Noord.	Veghel – Mariaheide.	

Veghel ± 27.000 inwoners.

- Aan de Zuid-Willemsvaart in Veghel staat de grootste veevoederfabriek van Europa, de Cehave.
- Er werken zo'n 2500 mensen, 2,5 miljoen ton veevoer vindt van hier zijn weg naar de Brabantse intensieve veehouderij.
- De ruwe grondstoffen komen vooral van buiten Europa, behalve uit Amerika vooral uit de Derde Wereld: tapioca uit Thailand, sojaschroot uit Brazilië en Argentinië, vismeel uit Peru.
- Er ligt hier een waar agro-industrieel complex: met Campina-Melkunie en Mars als andere trekpaarden.

Uitrit 13 Vonkel.		
	N264 Volkel – Uden.	

- Op Volkel zijn een aantal squadrons van de Koninklijke Luchtmacht gestationeerd met F-16 gevechtsvliegtuigen: de 311, 312 en 313 squadrons en het 306 opleidingssquadron. Daarnaast zijn er enkele ondersteunende squadrons.

Kernwapens

- Op de basis is ook een eenheid van de Amerikaanse luchtmacht gestationeerd, het 703 Munition Support Squadron.
- Dit squadron is belast met bewaking en onderhoud van de naar schatting 20 B61-kernwapens die zich in ondergrondse bunkers bevinden
- De B61-bommen zijn bedoeld om door de Nederlandse F-16-squadrons te worden afgeworpen, in het kader van de kernwapentaak die Nederland binnen NAVO-verband vervult.
- De vermeende aanwezigheid van deze kernwapens leidt met enige regelmaat tot protestacties door vredesactivisten, variërend van vreedzame betogingen tot vernieling van installaties.

Uitrit 14 km Zeeland.	Vorstenrode.	
	Zeeland – Uden.	

Uitrit 15 Nistelrode.	Nistekrode.	

Nisterode

- Nistelrode is een dorp en gemeente in de provincie Noord-Brabant, gelegen in de Meierij van 's-Hertogenbosch.
- In 1994 werden de gemeenten Heeswijk-Dinther, Heesch en Nistelrode samengevoegd tot de gemeente Bernheze.
- In 1291 wordt Nistelrode vernoemd als Nysterle

Uitrit 16 Oss-Oost.	Grave – Oss – 's Hertogernbosch.	
	 A59 N324 N329	

Oss ± 63.000 inwoners.

- 'De inwoners zijn zeer berucht en gevreesd, de gehele Meiëry door, wegens hunne liefhebbery voor het vechten met messen' weet de reizende dominee Stephanus Hanewinkel in 1803 in zijn 'Geschied- en Aardrykskundige beschryving der Stad en Meiery van 's Hertogenbosch' te melden.
- Het is een bekend en hardnekkig verhaal over Oss, in later tijden nieuw leven ingeblazen door golven van criminaliteit die de stad in de jaren 1890 en 1930 teisterden.
- Maar achter die verhalen en gebeurtenissen gaat een ander verhaal schuil, een verhaal over uitbuiting en plotselinge massawerkloosheid, over de niet geringe macht van de fabrikantenfamilie Jurgens en de manier waarop die misbruik van haar positie maakte, niet zelden met royale steun van de rooms-katholieke kerk.
- Een armelijk landstadje, dat was Oss voordat de industrialisatie op gang kwam.
- Wel was er wat handel in hooi, boter en vlees uit de omringende Maaskant, maar weinig wees er op dat daarin de kiem van een heuse multinational lag.
- Tot de belangrijkste handelaars behoorde de familie Jurgens, die zich in de loop van de 19de eeuw specialiseerde in de export van boter, vooral naar Engeland.

Knooppunt: Paalgraven.		 Oss – 's Hertogenbosch.	
			

  Ganzeveen	De Gagel. 	
--	---	---

Uitrit 17 km 139.1 Ravenstein.	Ravenstein.	
	N277 Schaik.	

Ravenstein ± 8000 inwoners.

- Ravenstein - op het eerste gezicht eenzelfde verhaal als Grave: een vestingstadje in de veel bevochten grensstreek tussen Brabant en Gelre, in de Tachtigjarige Oorlog afwisselend in Staatse en Spaanse handen.
- Maar de verschillen zijn even opmerkelijk.
- Ravenstein kwam uiteindelijk in handen van een katholiek Duits geslacht, de hertogen van Palts-Neuburg en later Palts-Sulzbach.
- Late 17de eeuw en 18de eeuw zijn hier in tegenstelling tot het protestantse Grave een periode van bloei.
- De paltshertogen stichtten een Latijnse en een Franse school, Ravenstein wordt een toevluchtsoord voor rijke roomsen uit Staats-Brabant en voor katholieke geestelijken als de uit Nuenen verjaagde Augustinessen.
- Ook de 19de eeuw bracht voorspoed, na aansluiting op het spoor in 1872 kwamen leerindustrie en graanhandel op.
- Maar de groei bleef binnen de perken: gebleven is de bescheiden schaal, gebleven de idylle van een kleine stad aan de rivier.

km.142.3 Knooppunt: Bankhoef.	 	A326 Nijmegen – Beuningen - Wijchen	

Km. 148 .6 Knooppunt: Ewijk.	 	N322 Druten.	
		 Nijmegen – Beuningen.	

Ewijk

- Een plaats in de gemeente Beuningen.
- Tot 1980 was Ewijk een zelfstandige gemeente.
- Ewijk had op 1 januari 2006 3556 inwoners.
- Het dorp ligt ten westen van Beuningen en ten zuiden van de Waal.
- Ten westen en ten zuiden van Ewijk liggen respectievelijk de snelwegen A50 en A73. Knooppunt Ewijk, waar de A73 aansluit op de A50 is genoemd naar het dorp.
- De A50 steekt hier ook de rivier de Waal over.
- In Ewijk staat Kasteel Doddendaal.
- In de dorpskern staat een toren in romaanse stijl, een restant van de in 1918 gesloopte middeleeuwse kerk.
- In 1916-1917 was even verderop een nieuwe kerk gebouwd naar een ontwerp van Jos Margry.

Waalbrug.

De Waal

- De Waal is een heel belangrijke rivier.
- Met name voor de industrie in Duitsland, want hij gaat namelijk van Duitsland naar Rotterdam.
- In Duitsland ligt het Ruhrgebied, dat is een heel groot industriegebied.
- De producten en grondstoffen daar moeten zowel aan- als afgevoerd worden.
- De Waal is een heel druk bevaren rivier.
- Dagelijks varen er grote schepen van Rotterdam naar Duitsland.
- De Waal brengt ook veel klei aan in de Betuwe, klei is vruchtbare grond dus daarom vind je in de Betuwe veel boomgaarden en landbouw.
- De Waal is ook van groot belang voor de afvoer van water uit Duitsland en Nederland.
- Af en toe gaat dat even niet zo goed en zijn er zulke hoge waterstanden dat er weer even paniek uitbreekt net als een paar jaar geleden.
- Men is daarom nu bezig met stukken natuur teruggeven aan de rivier.

Km. 155.7 Knooppunt: Valburg.	 	 Tiel – Gorinchem – Rotterdam.	
		 Arnhem – Nijmegen.	

De Betuwe

- De Betuwe ligt in de provincie Gelderland.
- Het is een flink gebied. zo'n beetje tussen Tiel en Beesd van oost naar west en van Buurmalsen tot aan Neerijnen.
- De Betuwe is een gebied met veel kleigrond er hoeft daarom niet zoveel geheid te worden als in een ander deel van het land, zoals in Amsterdam.
- De Betuwe wordt ook wel Rivierenland genoemd omdat er zoveel rivieren zijn en vooral omdat het tussen twee grote rivieren ligt, dat zijn de Waal en de Lek.
- Veel dorpjes en kleine stadjes zijn al heel oud zoals het kleine vestingsstadje Buren daar heeft de heer Willem van Oranje nog gewoond, die vocht in de 80 jarige oorlog tegen de Spanjaarden. De Betuweroute is een 160 kilometer lange spoorlijn voor goederentreinen tussen de Rotterdamse haven en de Duitse grens.

De Betuweroute is een 160 kilometer lange spoorlijn voor goederentreinen tussen de Rotterdamse haven en de Duitse grens.

Uitrit 18 km 159.0 Heteren.	N837 Heteren.	
	www.busic.nl (Website)	

De Brug over de Nederrijn bij Heteren

- De Rijn is met 1320 kilometer een van de langste rivieren van Europa.
- Daarvan ligt 800 kilometer in Duitsland, zoals ook het grootste deel van het stroomgebied (120.000 van de 185.000 km²) op Duits grondgebied ligt.
- De naam van de Rijn komt waarschijnlijk van het Indo-Europese *rei dat "stromen" betekent.

Heteren

- Heteren is een rustiek en oud dorp aan de rivier de [Rijn](#).
- Heteren ligt in de provincie Gelderland, ten zuidoosten van Wageningen en ten zuidwesten van Arnhem.
- Na de gemeentelijke herindeling in 2000 maakt Heteren nu deel uit van de gemeente Overbetuwe, tot 2000 was Heteren het belangrijkste dorp van de gemeente Heteren.
- Historisch gezien is belangrijkste bron van inkomsten de landbouw en in het bijzonder de fruitteelt.

Archeologische vondsten tijdens de aanleg van de Betuwe route: verhalen in de bodem

- Met de aanleg van de Betuweroute is voor het eerst bij een bouwproject van deze omvang vooraf archeologisch onderzoek gedaan.
- De nieuwe goederenspoorlijn bood een unieke kans om een 'dwarsdoorsnede' van Nederland te maken.
- De Betuweroute gaf de gelegenheid het Nederlandse landschap als het ware met een ritsluiting open te maken.
- Hoe moeilijk de slappe veengrond in sommige gebieden ook is om op te bouwen, ze heeft een schat van informatie uit andere tijden vastgehouden.
- Vanaf de Midden Steentijd, ongeveer 8.500 jaar geleden, tot en met nu zijn sporen gevonden van onze voorouders. niet toevallig
- Het is niet toevallig dat juist in het tracé van de Betuweroute zo veel oudheidkundige schatten gevonden zijn.
- De goederenspoorlijn loopt door het stroomgebied van de grote rivieren van Midden-Nederland.

Uitrit 19 km 162.8 Renkum.	N225 Renkum.	
	N225 Doorwerth – Oosaterbeek.	

Renkum

- De hoofdplaats van de gelijknamige gemeente Renkum in de Nederlandse provincie Gelderland.
- De gemeente telt ± 31.640 inwoners en heeft een oppervlakte van 47,12 km².
- Renkum ligt aan de rivier de Rijn, ongeveer zes kilometer van Wageningen.
- De gemeente Renkum maakt deel uit van de Stadsregio Arnhem-Nijmegen.

Km. 121.3 Knooppunt: Grijsoord.			Utrecht – Den Haag.	
				

Boven op de afrit rijdende ligt aan de rechter zijde de Ginkelse Heide

- De Ginkelse Heide is een heidegebied bij Ede dat wordt afgewisseld met bos.
- In dit gebied ligt een vliegveldje, dat in gebruik is door twee modelvliegtuigclubs en waarvoor een vergunning is afgegeven.
- Bij de schaapskooi bevindt zich een gedoogzone voor het gebruik van vliegers.
- Op 18 september 1944 vonden op de Ginkelse Heide geallieerde luchtlandingen plaats in het kader van Operatie Market Garden.
- De luchtlandingen worden jaarlijks herdacht bij het Airborne-monument nabij de Verlengde Arnhemseweg (N224).

  De Schaars(op de 12)	Meilanden.
---	---

Km. 183.0 Knooppunt: Waterberg. Via de naar KP grijsoord	 	 Utrecht – Den Haag.	
		 Velp –Zevenaar – Oberhausen. (Duitsland)	

Uitrit 20 Arnhem-Centrum.		
	N784 Arnhem – Rozendaal.	

Arnhem

- In het stadsbeeld van Arnhem is vooral de Grote of St. Eusebiuskerk dominerend.
- Deze driebeukige kruisbasiliek uit 1452 wordt nu gebruikt voor tentoonstellingen e.d.
- De toren is in de zomermaanden te beklimmen.
- Belangrijke kerken zijn ook de Waalse Kerk aan de Beekstraat en de Basiliek St. Walburgis, de oudste kerk van de stad (14de eeuw).
- Overige historische bouwwerken zijn het Waaggebouw uit 1767, de Sabelpoort tussen de Markt en de Rijn (door een glazen luchtbrug verbonden met het markante moderne provinciehuis), en het Stadhuis, ook wel Duivelshuis of Maarten van Rossumhuis genoemd.
- De duivel- en saterkoppen sieren de renaissancegevel.
- Parken en tuinen zijn in Arnhem goed vertegenwoordigd.
- Aan de Zijpendaalseweg liggen Park Gulden Bodem en Park Zijpendaal nabij Kasteel Zijpendaal.
- Park Sonsbeek is een historisch stadspark met bezoekerscentrum de Watermolen naast de waterradmolen; verder uitspanningen en o.a. hertenkamp.

Uitrit 21 km 184.4 Schaarsbergen.	N311	Schaarsbergen.	
	N784	Arnhem – Rozendaal.	

Schaarsbergen

- Een dorp 5 km ten noorden van Arnhem en behorend bij de gemeente Arnhem
- Ook zijn er enkele kazernes (Luchtmobiele brigade) en niet te vergeten vliegveld Deelen, wat overigens geen operationeel vliegveld is.
- Er wordt niet veel gevlogen behoudens helikopters ten behoeve van de luchtmobiele brigade.
- Die vooral 's avonds en overdag vliegen en enig geluidsoverlast veroorzaken.
Schaarsbergen heeft 1839 inwoners en 589 woningen.
- Ca 20% van de inwoners is 65+.
- Er zijn enkele instituten als SIZA, Schreuderhuizen, BIO .
Recreatie trekkers zijn Burgers Zoo, Openluchtmuseum en Papendal en Nationaal Park De Hoge Veluwe.
- Ingeklemd tussen de mooiste natuurgebieden van de Veluwe, Sonsbeek, Gulden Bodem, Menthenberg in het zuiden, Warnsborn, 't Zand in het westen, Nationaalpark de Hoge Veluwe in het noorden en Landgoed Schaarsbergen in het oosten.
- Het dorp Schaarsbergen is omstreeks 1850 ontstaan als een dorpje op de heide.
- Nu is het ons dorp in het groen.
- Op een gegeven moment waren er twee scholen een kerk en een veelheid aan middenstand, zoals bakkers, melk- en groetenboeren, kruidenierszaken enz. Momenteel is er alleen nog een warme bakker.
- Voor de dagelijkse boodschappen is men aangewezen op Arnhem of Oosterbeek.
- Het grootste gedeelte van haar oppervlakte ca 90% wordt ingenomen door de natuurparken en enkele grote agrarische bedrijven die zich voornamelijk toeleggen op landbouw en melkhouderij.

Wildwissel Woeste Hoeve.

Wildwissel Terlet.

Wildviaduct Terlet in trek

- Zo'n 1400 edelherten, 900 damherten, 1150 wilde zwijnen en 450 reeën trokken het afgelopen jaar over het wildviaduct bij Terlet.
- Ze passeerden het viaduct zowel richting het oosten als het westen, door alle seizoenen heen; de grote zoogdieren maken duidelijk optimaal gebruik van hun leefgebied sinds de aanleg van het viaduct.
- Dit bleek uit tellingen in 2002 en 2003, die net als eerdere tellingen overtuigend goede resultaten laten zien.
- De conclusie ligt voor de hand: Wildviaduct Terlet werkt!

Wie gebruikt het wildviaduct?

- Het wildviaduct is in eerste instantie aangelegd voor de grote zoogdieren van de Veluwe: edelhert, damhert, wild zwijn en ree.
- Dit zijn dieren die een omvangrijk leefgebied nodig hebben, waar ze in de loop van de seizoenen doorheen trekken.
- Van mei 2002 tot en met april 2003 hebben een fors aantal dieren het wildviaduct gepasseerd: bijna 4000 individuen.
- Het valt op dat het wildviaduct gedurende het hele jaar gebruikt wordt, maar dat er in november een duidelijke piek is te zien.
- Voor de herten is het dan bronsttijd; de wilde zwijnen trekken rond die tijd heen en weer om voedsel in de vorm van eikels en beukenootjes te zoeken.

Uitrit 22 Hoenderloo.	N788 Hoenderloo.	
	Loenen.	

Hoenderloo

- Midden op de Veluwe ligt, aan alle zijden door bos en hei omgeven, het dorp Hoenderloo.
- Het profiteert bovenal van zijn ligging aan de rand van het Nationale Park de Hoge Veluwe.
- Minder bekend is het grote Deelerwoud aan de Deelenseweg tussen Hoenderloo en Schaarsbergen.
- Het Deelerwoud is een uitgestrekt, eenzaam heidegebied dat het Nationale Park de Hoge Veluwe met de Veluwezoom verbindt.
- Hier heerst nog werkelijk de stilte.
- Alleen te voet (gemarkeerde wandelingen) kan men dwars door de eenzaamheid het Nationale Park doorkruisen.
- Een beeld dat nog versterkt wordt door de aanwezigheid van her en der grazende schapen.
- De schapen dwalen in het 'wild' rond en worden eenmaal per jaar bijeengedreven om ze van hun wollen jasje te ontdoen.
- Het Deelerwoud is vrij toegankelijk, met uitzondering van enkele rustgebieden voor het wild.
- De wildbaan is van half september tot half oktober gesloten i.v.m. de bronsttijd.
- De Boswachterij Hoenderloo is een staatsreservaat met enkele rustgebieden voor het wild, die niet toegankelijk zijn.
- Staatsbosbeheer heeft enkele gemarkeerde wandelingen uitgezet voor de bezoeker.

Uitrit 23 Loenen.	N786	Beekbergen.	
	N786	Loenen – Erbeek.	

Grootste waterval van Nederland

- In Loenen vindt u de grootste natuurlijke waterval van Nederland, waar het water een val van zo'n 15 meter maakt.
- De watervalspreng uit 1869 ontspringt in de bossen van het Schalter.
- De spreng bestaat uit twee delen, de Vrijenbergspreng en de Veldhuizenerspreng, die ieder ongeveer zes kilometer lang zijn.
- Door de vele zijsprengen wordt er geleidelijk een brede beek gevormd.
- Met stuw balken wordt het water op diverse plaatsen op peil gehouden.
- U vindt de waterval bij parkeerplaats Vrijenberg aan de grote weg van Loenen naar Beekbergen.

Loenen

Ereveld van Oorlogsgraven

- Op het Ereveld van Oorlogsgraven uit WO II aan de Groenendaalseweg zijn ruim 3.000 gevallen begraven.
- In de kapel liggen de gedenkboeken met de namen van de slachtoffers.
- In het bezoekerscentrum geven 70 dia's een beknopt beeld van de oorlog. Het Ereveld is dagelijks te bezoeken.

   Het Brink.	De Somp.
---	---

Km. 203.3 Knooppunt: Beekbergen.	 	 Amsterdam – Amersfoort.	
		 Hengelo – Enschede.	

Beekbergen ± 2700 inwoners.

- Hoewel aan alle kanten omgeven door uitlopers van het weidegebied van het IJsseldal, hoort Beekbergen toch in de eerste plaats bij de Veluwe.
- Het glooiende terrein rond de dorpskom gaat naar het zuiden en westen al snel in bossen over.
- Veluws zijn ook de sprengen waaraan Beekbergen zijn naam ontleent.
- Van de watermolens van weleer is er nog één in bedrijf: de idyllisch gelegen Ruitersmolen.
- In de zomermaanden werkt de molen dagelijks en is te zien hoe vroeger papier werd gemaakt.
- Bij de molen is een heemtuin aangelegd en binnen worden exposities gehouden.
- Zoals zo veel kerken aan de oostflank van de Veluwe, is ook de N.H. Kerk van Beekbergen gedeeltelijk uit Duits tufsteen opgetrokken.

Uitrit 24 Apeldoorn.	N345 Apeldoorn.	
	N345 Voorst.	

Apeldoorn

- Apeldoorn is een belangrijke vakantieplaats met grote natuurgebieden en nabije omgeving.
- Het Rijksmuseum Paleis Het Loo aan de Amersfoortseweg wil een beeld geven van de geschiedenis van het Nederlandse koningshuis vanaf 1685, aanvang van de bouw onder koning stadhouder Willem III t/m de laatste bewoonster koningin Wilhelmina.
- Sinds 1984 is, na een grondige restauratie, het paleis teruggebracht in de oorspronkelijke 17de eeuwse hoofdvorm.
- Zo heeft Het Loo zijn bakstenenkleur teruggekregen.
- Het museum met de talrijke zalen en kamers is dagelijks m.u.v maandag te bezichtigen.
- Ook de vier naar 17de eeuws ontwerp teruggebrachte en van niveau verschillende tuinen en de Koninklijke Stallen met o.a. koetsen zijn de moeite waard.

Gelderland

- Gelderland ligt in het oosten en midden van het land, Heeft een oppervlakte van 5144 km².
- De Provincie heeft 1,9 miljoen inwoners en de hoofdstad en zetel van het provinciaal bestuur is Arnhem.
- Het grensgebied strekt zich van de grens met het Duitse Land Nordrhein-Westfalen (oostgrens) landinwaarts naar het westen uit tot aan het IJsselmeer.
- De provincie wordt begrensd door de provincies Overijssel, Flevoland (noord- en noordwestgrens), Limburg, Noord-Brabant (zuidgrens), Zuid-Holland en Utrecht (westgrens).
- De provincie wordt van oost naar west doorstroomd door de Rijn, die bij Pannerden verandert in de Waal.
- Bij Huissen takt de IJssel af.
- Bij Tiel wordt de Waal verbonden met het Amsterdam-Rijnkanaal; de Maas vormt in het zuiden de grens met de prov. Noord-Brabant.
- In fysisch-geografisch opzicht kan men Gelderland verdelen in: a. de Veluwe (met ten noordwesten van Apeldoorn het hoogste punt van Gelderland, de Torenberg, 107 m) met de aangrenzende lagere delen, te weten in het westen de Gelderse Vallei.

Uitrit 25 Apeldoorn-Noord.

Apeldoorn.

50

Veluwe - Gelderse Vallei

- De landschappen ten westen van de Veluwe staan niet als toeristische top attractie bekend.
- Ten dele is dat wel terecht: voor wandelaar en fietser hebben de winderige kustvlakte van de oude Zuiderzee en de bio-industrie van de Gelderse Vallei niet zo gek veel te bieden, al zijn op de meest onverwachte plaatsen prachtige oude boerderij en te vinden.
- Maar ook landschappelijk zijn er prettige uitzonderingen.
- De oude polder Arkemheen bij Nijkerk heeft een rustiek, wijds karakter.
- Zuidelijker in de Vallei wordt voor variatie gezorgd door talloze houtwallen en restanten van de heide die hier een eeuw geleden nog domineerde.

Uitrit 26 Vaassen	Vaassen.	
	N792 Terwolde.	

Vaassen ± 13.00 inwoners

- Vaassen is een gemoedelijk dorp tussen Apeldoorn en Epe.
- De vermaarde veldheer Maarten van Rossum liet er op de grondvesten van een middeleeuwse ruïne kasteel De Cannenburch bouwen.
- Dit 16de eeuwse renaissanceslot, één van de oudste kastelen van ons land, is opengesteld voor het publiek.
- Het koetshuis biedt plaats aan een restaurant-theehuis.
- Vijvers en gazons omzomen de hoge kasteelmuren, rododendrons verfraaien de oprijlaan.
- Daams Molen springt eveneens in het oog.
- De oorspronkelijk uit 1870 stammende stellingmolen is in 1989 gerestaureerd voor het malen van graan.
- Het winkelaanbod van Vaassen-centrum is gevarieerd en toereikend.
- Even buiten het dorp zijn de gebieden van de Koninklijke Houtvesterij.
- Behalve de wildbaan zijn ze het hele jaar vrij toegankelijk voor fietsers en wandelaars.

Terwolde

- In het dal van de IJssel ligt het recreatiecentrum De Scherpenhof aan de Bandijk in Terwolde.
- Het bestaat uit een afgegraven meer met stranden, er zijn diverse sportvoorzieningen en talrijke kermisattracties; het centrum is dagelijks geopend van april t/m september.

Veluwe en zijn "Wildrasters"

- Gemiddeld staat op iedere vierkante kilometer Veluwe 700 meter wildraster, 600 kilometer in totaal.
- In 1895 werd begonnen met de inrastering van de domeinbossen bij Het Loo; het Deelerwoud en Varenna bij Hoenderloo volgden kort daarop, de Hoge Veluwe werd tussen 1908 en 1930 afgegrensd en in 1952 werd een hek rond het Vierhouster Bos geplaatst.
- Het is maar een greep, en ook binnen die terreinen staan weer allerlei rasters.
- Vanuit het standpunt van de terreinbeheerders hebben ze natuurlijk alle een bestaansreden, zoals controle over de eigen wildpopulatie en het buitensluiten van het publiek in bepaalde perioden.
- Rasters langs snelwegen zijn van levensbelang voor dier en automobilist, en boeren zijn gediend met hekken rond hun landbouwgronden.

Uitrit 27 Epe.	N309 Epe.	
-----------------------	------------------	---

Epe

- De gemeente Epe omvat een groot vakantiegebied aan de oostrand van de Veluwe met de plaatsen Epe (16.000 inwoners), Vaassen (13.000), Emst (3.000) en Oene (1600).
- Ten westen van Epe betreedt u het bosrijke territorium van het groot wild zoals reeën en wilde zwijnen, een mooi contrast met het verrassende IJsselandschap aan de andere kant!
- Wandelaars en fietsers kunnen op de vele landgoederen en in de natuurgebieden Welna, Tongeren, de Renderklippen, de Sprengen en de Koninklijke Houtvesterij hun hart ophalen.

Uitrit 28 Heerde-Zuid.	Heerde.	
	Wapenveld.	

Wapenveld

- Is een dorp in Gelderland op ongeveer tien kilometer van Zwolle af.
- Het dorp valt onder de gemeente Heerde.
- Het dorp heeft 6080 inwoners (2004).
- Door Wapenveld liep vroeger de spoorlijn van Apeldoorn naar Hattemerbroek.
- Op 25 Augustus 1887 werd de lijn uitbundig geopend met één stoomtreintje met twee wagonnetjes.
- Zo rond de eeuwwisseling liepen er al 6 treinen, en in 1934 al 14 treinen per dag.
- In 1950 werd het personen verkeer gestaakt, terwijl op 24 April 1972 de laatste trein van het baanvak gebruik maakte.
- Hierna werd de lijn opgebroken, en werd in 1996 een toeristisch fietspad aangelegd.
- Rond 1900 begon Wapenveld te groeien tot ongeveer 800 inwoners.

  Het Veen.	Kolthoorn.
--	---

Uitrit 29 km 229.5 Heerde.	N794 Epe.	
	Heerde – Wapenveld.	

Heerde ± 11.400 inwoners.

- In de 19de eeuw gaven het Apeldoorns Kanaal (1824) en een spoorlijn (1887) de traditionele papierindustrie van Heerde krachtige impulsen.
- Het kanaal is dicht, de spoorbaan opgeheven, maar de industrie is in Heerde nog steeds de grootste werkgever.
- Het dorp heeft nog een paar oude bedrijfspanden die voor liefhebbers een ommetje waard zijn: aan de noordrand van Heerde Arks Koek- en Beschuitfabriek uit 1931 met twee zadeldaktorens en in het centrum de Klok Zeepfabriek uit 1902.
- Voor een diepere blik in het verleden kunt u terecht in de Oudheidkamer (permanente en wisselende exposities).
- Een blik op de noordelijke Veluwe en de IJsselvallei biedt de Toren van de N.H.-Kerk.

Uitrit 30 Hattem.	Wezep – Hattemerbroek.	
	Hattem.	

Hattem ± 11.500 inwoners.

- Het Hanzestadje Hattem, dat in 1299 stadsrechten kreeg, is een van de best geconserveerde plaatsen van Nederland.
- In het centrum van Hattem is nauwelijks een pand aan te wijzen dat niet van enig historisch belang is.
- De VVV biedt onder meer de beschrijving van een historische rondwandeling (1½ uur) met veel meer uitleg dan in de hierna volgende beschrijving van de belangrijkste bezienswaardigheden.
- Centraal in het centrum staat al 800 jaar de Andreaskerk, dat wil zeggen: de tufstenen onderbouw van de 40 m hoge Romaanse toren.
- Het schip bijvoorbeeld dateert van de 14de eeuw en het koor werd gewijd in 1504.

Knooppunt: Hattemerbroek.		 Utrecht – Amersfoort.	
		 Zwolle – Groningen.	

Hanzesteden

- Een Hanze of Hanza was een samenwerkingsverband van een groep kooplieden uit de Middeleeuwen die in hetzelfde product handelde in verschillende steden.
- Door samenwerking probeerden ze hun handel te beschermen en uit te bouwen.
- Er hebben diverse Hanzeverbonden bestaan, maar de Duitse Hanze is veruit de belangrijkste en bekendste, en wordt vaak de Hanze genoemd.
- De Hanze bestond uit steden in wat nu Duitsland, Nederland, België, Polen, Noorwegen en de Baltische Staten zijn.
- Men dreef handel in het gebied van de Oostzee en de Noordzee.
- Het hoofddoel van deze samenwerking was om een handelsmonopolie te veroveren op Scandinavië en handelsprivileges in de rest van Europa te verwerven.
- Men kon door gezamenlijk te reizen en te handelen de gemeenschappelijke belangen beter verdedigen.

Zwolle

- De hoofdstad van de provincie Overijssel en tevens hanzestad.
- Zwolle ligt aan de IJssel, het Zwarte Water en aan de Overijsselse Vecht.
- De stad ligt aan de rand van de landstreek Salland.
- De gemeente telt 114.544 inwoners (1 januari 2007, bron: CBS) en heeft een oppervlakte van 111,33 km².
- Zwolle heeft een fraaie oude binnenstad met prachtige monumentale gebouwen die nog stammen uit de tijd van de bloeiende Hanze.
- Tijdens een Hanzewandeling kunt u dit allemaal bekijken.
- Maar er is nog meer te zien, te doen en te beleven in Zwolle.
- U kunt er gezellig winkelen, uit eten, naar de schouwburg of bioscoop, u kunt er sporten en fietsen of een bezoek brengen aan een van de musea: bijvoorbeeld het Stedelijk Museum, of milieueducatief themapark Het Ecodrome.

Belangrijke website's	http://www.vananaarbeter.nl/
	http://www.vid.nl/
	http://www.traphic.nl/
	http://www.trafficnet.nl/traffic.asp
	http://www.rijkswaterstaat.nl/